

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

**СТЕПАНКО Анна Василівна**

УДК 796.071.4

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ  
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ  
ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2009

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

### **Науковий**

**керівник:** кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент  
**ОГНИСТИЙ Андрій Володимирович,**  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка,  
завідувач кафедри фізичного виховання.

**Офіційні опоненти:** доктор педагогічних наук, професор  
**КОДЛЮК Ярослава Петрівна,**  
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира  
Гнатюка, декан факультету підготовки вчителів початкових класів;

кандидат педагогічних наук  
**КОЖЕВНИКОВА Людмила Костянтинівна,**  
Миколаївський державний університет  
імені В. О. Сухомлинського, доцент  
кафедри фізичного виховання  
Інституту фізичної культури і спорту.

Захист відбудеться 30 жовтня 2009 року о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 30 вересня 2009 р.

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради

Чайка В.М.

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність та доцільність дослідження.** Входження системи освіти України до європейського освітнього простору вимагає докорінної реорганізації вищої школи щодо підготовки майбутніх учителів, підвищення рівня їх професіоналізму та компетентності. Для вчителя початкової школи серед професійних функцій особливо важливою є формування здорового способу життя молодших школярів та турбота про їх здоров'я. Успішна реалізація цієї функції можлива за умови, якщо вчитель глибоко знає вікові та індивідуальні особливості учнів означеної категорії (наслідувальний характер дій, рухова активність, імпульсивність вчинків, швидка втомлюваність, безпосередній прояв емоцій, відкритість, нестійка увага, довіра до вчителя).

Сьогодні спостерігається зниження інтересу дітей молодшого шкільного віку до занять фізичними вправами, дефіцит їх рухової активності, що спричиняє стійке погіршення рівня здоров'я. Так, близько 90% учнів мають відхилення у стані здоров'я, понад 50% – незадовільну фізичну підготовленість; кількість дітей, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, на початок 2008 року становила 4,2 % від загальної кількості. У зв'язку зі зростанням смертельних випадків під час уроків із фізичної культури, враховуючи незадовільний стан здоров'я багатьох дітей, а також реалії навчально-виховного процесу з фізичного виховання, вагомими стають дослідження, пов'язані з підготовкою вчителів початкової школи до оздоровчої діяльності. Молодші школярі потребують особливої уваги, оскільки саме цей віковий період є найсприятливішим для росту і розвитку дитячого організму, підвищення працездатності, загартування, виховання працьовитості та активності.

Чимало науковців присвятили свої дослідження особливостям підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів. Зокрема, Л. Кожевнікова простежила особливості їх професійно-прикладної фізичної підготовки; О. Кругляк розкрив питання реалізації вчителями міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання молодших школярів; Б. Максимчук розглянув особливості організації педагогами школи першого ступеня спортивно-масової роботи; М. Пукінська проаналізувала процес підготовки вчителів початкових класів у галузі фізичного виховання в Росії XIX-XXI ст.

Водночас, незважаючи на такий широкий діапазон наукових розробок, недослідженими залишаються питання, пов'язані з пошуком оптимальних шляхів забезпечення взаємозв'язку теоретичної та методичної складових підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації фізичного виховання школярів. Особливого значення набуває ця проблема в умовах становлення кредитно-трансферної системи організації професійної підготовки педагога.

Результати аналізу науково-педагогічної літератури та практики професійної підготовки майбутніх педагогів школи першого ступеня до фізичного виховання учнів дали змогу виявити

низку суперечностей, зокрема між соціальним замовленням на підготовку вчителів означеної категорії, здатних ефективно здійснювати фізичне виховання молодших школярів, та сучасною системою вищої професійної освіти, яка не забезпечує належного рівня їх готовності до цього виду діяльності; необхідністю комплексної підготовки майбутніх учителів початкових класів у поєднанні її дидактичного й методичного компонентів; обсягом навчальної інформації, що постійно збільшується й оновлюється, та недосконалістю міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки вчителя початкових класів до фізичного виховання учнів.

Актуальність проблеми, її недостатня розробленість, наявні суперечності та потреби сучасної вищої школи зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **„Підготовка майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів”**.

**Зв'язок із науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукової роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вона є складовою комплексної наукової теми „Методологічні, організаційні, методичні та історико-педагогічні основи підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах з фізичного виховання і спорту України та закордону” (номер державної реєстрації 1007U000770). Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол №6 від 22.01.2008 р.) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №2 від 25.04.2008 р.).

**Мета дослідження** – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до фізичного виховання учнів.

Відповідно до визначеної мети дослідженням передбачено реалізацію таких **завдань**:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження та емпіричного досвіду підготовки вчителів початкових класів до фізичного виховання учнів визначити особливості її змісту.
2. Визначити компоненти, критерії та рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів.
3. Розробити модель та педагогічні умови підготовки вчителів школи першого ступеня до фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку.
4. Експериментально перевірити ефективність експериментальної моделі підготовки вчителя початкових класів до фізичного виховання школярів.

**Об'єктом дослідження** є професійна підготовка вчителя початкової школи.

**Предмет дослідження** – зміст, форми, методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів.

У процесі вирішення поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**,

зокрема: *теоретичні* – вивчення і теоретичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної та спеціальної методичної літератури, навчальних програм; систематизація й класифікація наукових положень із проблеми дослідження; порівняння, синтез і узагальнення поглядів науковців із метою визначення сутності понять „готовність” та „підготовка” вчителя початкових класів до організації фізичного виховання учнів; моделювання – задля створення моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів; *емпіричні* – педагогічні спостереження, опитування, тестування, бесіди, метод експертних оцінок, які дали змогу вивчити стан проблеми у практиці; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) для перевірки ефективності експериментальної програми та оцінки рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів; *статистичні* – методи кількісної та якісної обробки експериментальних даних, які дали змогу опрацювати результати педагогічного експерименту.

**Експериментальна база та етапи дослідження.** Основна дослідно-експериментальна робота здійснювалася у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка на факультеті підготовки вчителів початкових класів. Усього дослідженням було охоплено 421 студента.

Дослідження проводилося протягом 2003–2008 років та охоплювало кілька етапів науково-педагогічного пошуку.

На *першому етапі* (2003–2004 р.) вивчено та проаналізовано стан питання у теорії та практиці педагогіки і фізичного виховання; визначено вихідні теоретичні положення, об’єкт, предмет, мету, сформульовано завдання дослідження, проведено констатувальний експеримент.

На *другому етапі* (2004–2007 р.) на основі констатувального експерименту конкретизовано компоненти, критерії та рівні підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів; узагальнено зібраний матеріал та розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів, інтегрований курс „Фізичне виховання з методикою викладання”; здійснено формувальний експеримент; перевірено ефективність педагогічних умов підготовки вчителів початкових класів до фізичного виховання учнів.

На *третьому етапі* (2007–2008 р.) систематизовано та узагальнено кінцеві результати педагогічного експерименту; здійснено статистичну обробку даних; сформульовано основні висновки і положення дослідження; втілення їх впровадження у практику; оформлено кандидатську дисертацію.

**Наукова новизна** дисертаційної роботи полягає в тому, що *вперше розроблено*: 1) модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання школярів, яка відображає структурно-функціональні зв’язки основних компонентів: мети, завдань, специфічних для даного процесу принципів, форм та засобів підготовки майбутніх учителів початкових класів

до фізичного виховання учнів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу; 2) сукупність педагогічних умов (вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання”, забезпечення його зв'язків з психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами; оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності учнів та реалізація їх особистих здібностей; реалізація вимог принципів гуманізації та демократизації процесу фізичного виховання школярів); *розширено уявлення* про дидактичну та методичну складові підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів та їх інтеграцію у єдине дидактико-методичне уміння; *конкретизовано* критерії для визначення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання школярів; *набули подальшого розвитку* компоненти (мотиваційний, змістовий, діяльнісний) готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до фізичного виховання учнів та рівні фізичної підготовленості студентів.

**Практичне значення одержаних результатів дослідження** полягає у розробці інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання”, результатом вивчення якого є формування готовності здійснювати фізичне виховання учнів початкових класів; науково-обґрунтованої поетапної методики забезпечення зв'язку між дидактичною і методичною складовими підготовки вчителя початкових класів до фізичного виховання учнів.

Основні результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Центру післядипломної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 263 від 20.09.09 р.), Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01/520 від 24.09.09 р.), Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (довідка №02/277 від 17.06.08 р.), Самбірського державного педагогічного коледжу імені Івана Филипчика (довідка №217 від 26.06.08 р.) у ході підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів.

**Апробація та впровадження результатів дисертаційного дослідження** здійснювалась шляхом оприлюднення результатів дослідження на таких науково-практичних конференціях:

– міжнародних: „Молода спортивна наука України” (м. Львів, 2006 і 2007 року), „Особистісно орієнтовані технології у початковій освіті” (м. Тернопіль, 2006 р.), „Роль фізичної культури як вагомого фактора покращення стану здоров'я населення і модифікації стилю життя” (м. Івано-Франківськ, 2006 р.);

– всеукраїнських: „Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан і перспективи розвитку” (м. Кіровоград, 2007 р.), „Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу” (м. Дніпропетровськ, 2007 р.) та „Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному

суспільстві” (м. Луцьк, 2008 р.), а також шляхом обговорення цих результатів на засіданнях кафедри фізичного виховання.

**Публікації.** Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені у 19 одноосібних публікаціях автора, із них – 4 (з педагогіки) та 4 (з фізичного виховання і спорту) у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що містить 348 найменувань, із них – 9 іноземною мовою. Загальний обсяг дисертації викладено на 237 стор., із них основного тексту – 162 стор. Робота містить 24 таблиці, 7 рисунків.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми, визначено об’єкт, предмет, мету і завдання дослідження та його методичні й теоретичні основи, розкрито наукову новизну, практичне значення дослідження, сформульовано висновки про впровадження та апробацію результатів дослідження.

У першому розділі – *„Теоретичні засади фізичного виховання учнів та підготовка до його організації вчителя початкової школи”* – на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито суть дефініцій досліджуваної проблеми; визначено місце та основний зміст діяльності вчителя початкових класів у фізичному вихованні молодших школярів; охарактеризовано його професійні та особисті якості; висвітлено завдання фізичного виховання у початковій школі, а також засоби, методи, принципи та форми, які використовує вчитель у ході цієї діяльності; з’ясовано складові підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання молодших школярів.

Аналіз науково-методичної літератури дав змогу визначити, що головними завданнями фізичного виховання у початковій школі є: озброєння учнів необхідними знаннями, уміннями та навичками цієї дисципліни; сприяння розвитку фізичних якостей; забезпечення стійкої звички до щоденних занять фізичними вправами упродовж життя; формування та зміцнення здоров’я.

Важлива роль у фізичному вихованні молодших школярів належить вчителю початкових класів, педагогічна діяльність якого вимагає володіння специфічними особистими та професійними якостями. До нього ставляться підвищені вимоги, адже він повинен бути прикладом для наслідування. Серед особистих якостей педагога школи першого ступеня виділяємо гуманність, доброту, щедрість, повагу до людей, оптимізм, порядність, відповідальність, чесність, доброзичливість, справедливість, емоційну врівноваженість. Для організатора фізкультурно-оздоровчої діяльності важливо бути працьовитим, кмітливим, справедливим; мати приємний зовнішній вигляд та здатність до прогнозування, володіти управлінськими якостями, а також мати належне фізичне здоров’я.

У розділі визначено специфіку професійної діяльності вчителя початкових класів у роботі з фізичного виховання, яка полягає у реалізації ним специфічних *принципів* фізичного виховання (свідомості та активності, наочності, доступності та індивідуальності, систематичності, міцності та прогресування, емоційності, поступовості, послідовності); використання специфічних *засобів* (фізичні вправи, оздоровчі сили природи, гігієнічні фактори), *методів* (практичні методи, словесні методи, методи демонстрування) та *форм* (урок, позаурочні форми занять) фізичного виховання.

Процес підготовки фахівця школи першого ступеня до фізичного виховання учнів передбачає дидактичний та методичний компоненти, поєднання яких (у ході вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання”) сприяє формуванню інтегрованого дидактико-методичного вміння.

З’ясовано, що сьогодні є актуальною проблема дослідження готовності фахівця до професійної діяльності як комплексного інтегративного стану, що передбачає взаємодію теоретичного та практичного компонента його підготовки. На жаль, у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів існує неузгодженість між цими складовими, що негативно позначається на загальній готовності студентів до цього виду діяльності. Допомогти поєднати теоретичний та методичний компоненти та підвищити якість готовності майбутніх учителів початкових класів до фізкультурно-оздоровчої діяльності покликаний інтегрований курс „Фізичне виховання з методикою викладання”.

У другому розділі – „**Діагностика готовності майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів**” – проаналізовано зміст професійної підготовки педагога школи першого ступеня до фізичного виховання учнів; визначено компоненти, критерії та рівні його готовності; подано результати констатувального експерименту.

Результати спостережень, бесід, аналізу уроків, анкетування професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів України, вчителів початкових класів і фізичної культури Тернопільської області та студентів – майбутніх учителів початкових класів допомогли зробити висновки про те, що:

- знання засобів, методів і форм фізичного виховання молодших школярів, психолого-педагогічних особливостей дітей, основ методики вдосконалення фізичних якостей та основ навчання рухових дій є стержневими для організатора фізкультурно-оздоровчої діяльності молодших школярів;

- педагог повинен уміти на належному рівні проводити урок фізичної культури, добирати адекватні засоби, методи та форми навчання й виховання учнів початкових класів. Важливе місце респонденти надають майстерності організовувати рухливі ігри, проводити позакласні заняття фізичними вправами, на належному технічному рівні володіти вправами шкільної програми з фізичної культури та прийомами страхування, знаходити спільну мову з дітьми та їх батьками з



питань фізичного виховання, оперувати формами і методами контролю фізичного стану молодших школярів;

– базовими у підготовці майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку є такі навчальні дисципліни: „Теорія і методика фізичного виховання”, „Педагогіка”, „Анатомія і фізіологія людини, фізіологія фізичних вправ” та предмети спортивно-педагогічного циклу.

У структурі підготовки майбутнього вчителя початкових класів до фізичного виховання учнів виділяють компоненти, критерії та рівні оцінки їх сформованості. З’ясовано, що усім видам діяльності притаманні мотивація до діяльності, знання про діяльність і практичне виконання цієї діяльності. Відповідно до цього виділено *мотиваційний, змістовий та діяльнісний* компоненти. Мотиваційний компонент є підґрунтям, у його основі лежить позитивне ставлення до навчання, стійкий інтерес до освітнього процесу, потреба використовувати набуті знання, уміння й навички у майбутній професійній діяльності. Змістовий компонент передбачає оволодіння педагогом школи першого ступеня необхідним обсягом знань. Діяльнісний компонент полягає у майстерності організувати процес фізичного виховання молодших школярів за допомогою специфічних для цієї галузі методичних умінь. Фізична підготовленість розглядається як окрема складова загальної підготовки.

Ураховуючи специфіку діяльності вчителя школи першого ступеня, виділено критерії, визначено рівні його готовності до фізичного виховання учнів. *Мотиваційний* компонент готовності оцінювався за такими критеріями: мотивація на оволодіння професією вчителя початкових класів; інтерес до засвоєння нового матеріалу; активність на заняттях; бажання отримати високу оцінку. *Змістовий* компонент оцінювався за глибиною та міцністю здобутих студентами знань; здатністю їх використовувати у практичній діяльності; цікавістю до отримання необхідної інформації зі спеціальної, методичної та науково-популярної літератури; вмінням висловлювати власні думки. *Діяльнісний* – за якістю оволодіння методичними вміннями та навичками; їх застосуванням у практичній діяльності; показом і виконанням технічних елементів шкільної програми та методикою їх навчання.

На основі названих вище критеріїв було охарактеризовано рівні сформованості мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів (високий, середній, низький).

*Високий* рівень мотиваційного компонента відзначається яскраво вираженою у студента спрямованістю до оволодіння професією вчителя початкових класів; активністю його на заняттях та цікавістю до вивчення нового матеріалу; виконанням завдань з інтересом; намаганням отримати високу оцінку; *середній* – відсутністю яскраво вираженої потреби в оволодінні професією вчителя; зниженою активністю та бажанням до засвоєння навчального матеріалу; виконанням навчальних завдань без особливої ініціативи; намаганням студента бути оціненим без прагнення до здобуття

найвищого бала; *низький* – небажанням оволодіти професією вчителя; пасивністю на заняттях, відсутністю бажання виконувати навчальні завдання; байдужістю до оцінювання власних досягнень.

*Високий* рівень змістового та діяльнісного компонентів характеризується ґрунтовними знаннями з теорії і методики фізичного виховання, педагогіки, психології (загальної, вікової, педагогічної), анатомії та фізіології, гігієни, спортивно-педагогічних дисциплін, методики фізичної культури в спеціальній медичній групі, валеології, біомеханіки; вільним, творчим та варіативним оперуванням цими знаннями в ході практичної діяльності. Студенти, що знаходяться на цьому рівні, вільно володіють методичними уміньми та навичками, можуть творчо використовувати їх у процесі фізичного виховання молодших школярів, доцільно застосовують навчально-освітні прийоми відповідно до кожної конкретної ситуації. *Середній рівень* передбачає володіння студентами теоретичним матеріалом із фізичного виховання; вміння вільно застосовувати набуті знання на практиці під час виконання характерних, стандартних навчальних завдань у типових ситуаціях; володіння практично всіма необхідними методичними уміньми та спеціальними прийомами, що стосуються фізичного виховання молодших школярів. У більшості випадків технічно правильно виконують необхідні вправи. Особливістю середнього рівня є те, що студенти володіють лише окремими елементами методики фізичного виховання учнів. *Низький рівень* відрізняється тим, що у знаннях студентів простежуються суттєві прогалини, які стосуються фізичного виховання молодших школярів. Вони володіють лише окремими теоретичними поняттями не в змозі об'єднати їх у цілісну систему, можуть застосовувати набуті знання на практиці лише за допомогою викладача. Елементи шкільної програми виконують технічно неправильно, під час показу допускають суттєві неточності, при цьому наявні слабка практична та методична підготовка.

Фізична підготовленість оцінювалася нами відповідно до „Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України” і передбачала п'ять рівнів, а саме: *високий, вище середнього, середній, нижче середнього та низький*. Для кожного рівня був характерний певний відсотковий показник, межі якого визначалися за допомогою перцентильної шкали.

Результати констатувального етапу експерименту дали змогу оцінити готовність майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку за такими рівнями: теоретична та методична готовність – на середньому; фізична підготовленість – на низькому.

Серед причин, які вплинули на такий результат, є незадовільна підготовка майбутніх студентів у школі, недостатня кількість годин, відведених на дисципліну „Фізичне виховання”, низький рівень мотивації та ставлення до цього предмету, неузгодженість теоретичного та методичного компонентів підготовки, неоптимальний розподіл навчального матеріалу за роками,

відсутність належного методичного забезпечення та сучасних інформаційних технологій, незадовільна матеріально-спортивна база, низький рівень знань, вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів.

У третьому розділі – „*Експериментальна перевірка моделі підготовки вчителів початкової школи до фізичного виховання учнів*” – розроблено модель підготовки вчителів початкових класів до фізичного виховання учнів; представлено наслідки педагогічного експерименту. Результати впровадження авторської моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів виявили її перевагу над традиційними підходами, про що свідчать показники готовності.

Результати аналізу наукової літератури, емпіричного досвіду підготовки вчителів і виховання учнів початкової школи дали змогу розробити і впровадити у навчально-виховний процес експериментальну модель (рис. 1).

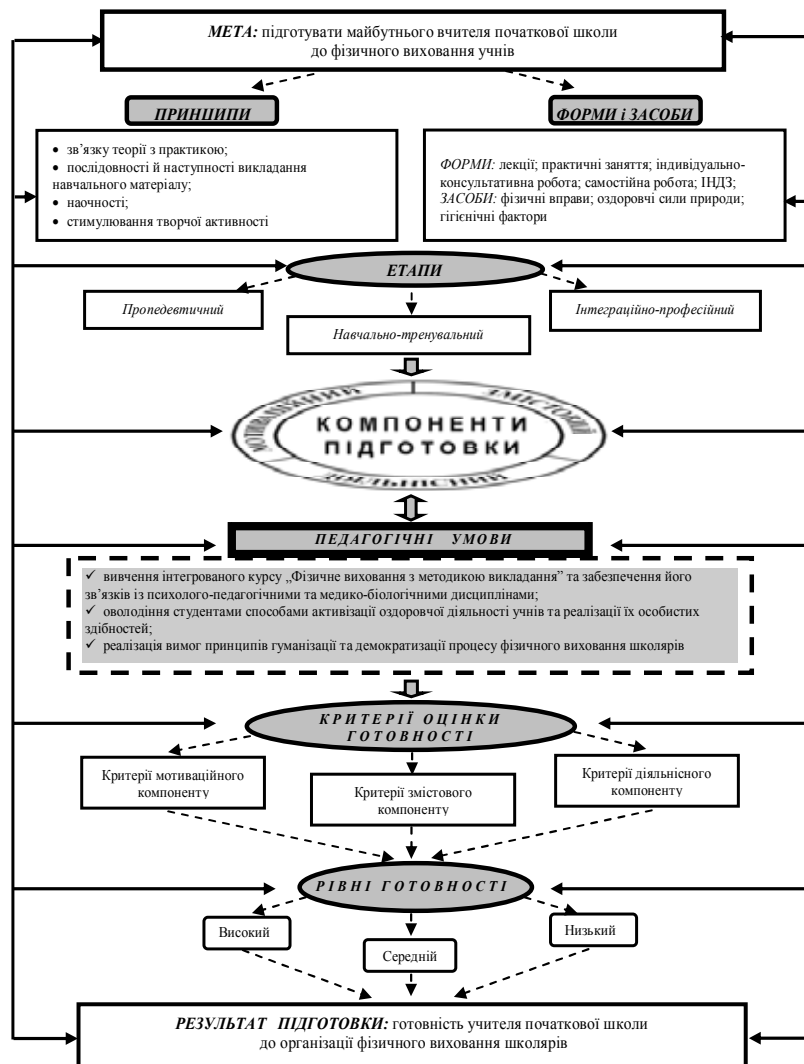


Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів

Вона складається з низки елементів: мети, що є системотвірним чинником; принципів, форм і засобів підготовки; етапів реалізації системи; компонентів підготовки; педагогічних умов, у яких має здійснюватися підготовка; компонентів та рівнів готовності.

В основу моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів покладено такі структурні компоненти: мотиваційний, змістовий та діяльнісний. *Мотиваційний компонент* відображає позитивне ставлення студентів до майбутньої професії, розуміння ними кінцевої мети навчання, бажання досягти належного рівня готовності до фізичного виховання учнів. *Змістовий компонент* передбачав оволодіння вчителем початкової школи необхідним комплексом теоретичних відомостей, необхідних для ефективної професійної діяльності з фізичного виховання молодших школярів. *Діяльнісний компонент* полягав у вмінні майбутніх учителів початкових класів реалізовувати набуті знання на практиці. Він представлений наявністю специфічних для означеної галузі методичних умінь.

Процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку забезпечувався такими *принципами*: зв'язку теорії і практики; послідовності та наступності викладання навчального матеріалу; наочності; стимулювання творчої активності. Він передбачав три *етапи*, а саме: пропедевтичний, навчально-тренувальний та інтеграційно-професійний. На першому етапі студенти знайомилися з особливостями роботи вчителя початкових класів у сфері фізичного виховання та спорту. Головне завдання навчально-тренувального етапу – реалізація змістового та діялісного компонентів підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання школярів (поглиблення теоретичної і практичної підготовки студентів, акцентування уваги на навчальній практиці). Інтеграційно-професійний етап – завершення формування знань, умінь і навичок до фізичного виховання учнів. На цій стадії студенти мали проявити всі свої здібності для того, щоб провести спочатку окремі частини уроку, а потім і урок фізичної культури в цілому.

У ході експерименту було визначено *педагогічні умови*, які забезпечують підготовку майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів. Такими умовами були: вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання” та забезпечення його зв'язків із психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами; оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності учнів та реалізації їх особистісних здібностей; реалізація вимог принципів гуманізації та демократизації процесу фізичного виховання школярів.

*Вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання” та забезпечення його зв'язків із психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами* дало змогу значною мірою вирішити питання щодо забезпечення взаємозв'язку між розділеними

раніше теорією та практикою, сприяючи цілісному розвитку майбутнього фахівця школи першого ступеня. Зв'язок курсу „Фізичне виховання з методикою викладання” з психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами передбачав формування навчальної програми таким чином, щоб у процесі учіння орієнтуватися на засвоєння матеріалу академічних дисциплін, які є дотичними до фізичного виховання. До таких дисциплін належать: вступ до вчительської професії, педагогіка, історія педагогіки, психологія (загальна, вікова і педагогічна), анатомія та фізіологія дитини з основами шкільної гігієни, валеологія, основи роботи з ЕОМ, прикладне програмне забезпечення, технічні засоби навчання, основи наукових досліджень. *Оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності учнів та реалізації їх особистих здібностей є важливою умовою вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання молодших школярів, що проявляється у незалежності, свободі вибору, самостійності мислення. Реалізація вимог принципів гуманізації та демократизації процесу фізичного виховання школярів проявлялась у зміні форм спілкування зі студентами, відмові від примусового навчання, забезпеченні можливості вибору, рівних умов усім учасникам навчального процесу.*

Вихідний рівень мотивації студентів обох груп продемонстрував, що вони мали приблизно однакову характеристику.

Важливим завданням було визначення мотивів, що домінують під час вибору професії вчителя початкових класів (зокрема щодо організації спортивно-оздоровчої діяльності), адже саме це є передумовою успішного професійного становлення, ефективної цілеспрямованої роботи у напрямку фізичного виховання, а також які мотиви мали перевагу у студентів після завершення дисципліни і чим вони відрізнялись у студентів контрольних та експериментальних груп.

На початку першого року навчання основними мотивами студентів як контрольних, так і експериментальних груп були соціальні, пізнавальні та моральні, другорядними – естетичні, творчі, тобто ті, що пов'язані зі змістом професійної діяльності. Найменший вплив на вибір студентів мали мотиви престижу, утилітарні та моральні.

Результати повторного анкетування цих же студентів наприкінці третього курсу дали змогу зробити висновок про те, що (як і на першому курсі) найважливішими мотивами, які лежали в основі вибору фаху педагога, залишилися соціальні, пізнавальні та моральні. Якщо на третьому курсі в контрольній групі рейтинг мотивів залишився непорушним, то в експериментальній групі відбулися деякі зміни. Зокрема, на четвертій позиції рейтингу опинилася престижна група. У ході бесід було з'ясовано, що за три роки студенти експериментальної групи побачили для себе можливість забезпечити швидке підвищення кваліфікації та професійний ріст у майбутньому.

Отже, за результатами, які ми отримали після проведеного анкетування, можна стверджувати, що студенти вибрали цю професію через те, що вона приносить користь нашому

суспільству, зміцнює його; дає можливість у майбутньому розвивати свої здібності, постійно самовдосконалюватись, а також завжди бути активним учасником педагогічного колективу школи, вдосконалювати власний духовний світ. Також важливо, що в основі вибору студентів як контрольної, так і експериментальної груп не домінували утилітарна та матеріальна мотивації, а це є свідченням того, що підґрунтям вибору нелегкої педагогічної праці стали духовні чинники та любов до дітей, а не матеріальні блага і забезпечене стабільне майбутнє.

Результати експерименту засвідчили, що рівень сформованості змістового та діяльнісного компонентів готовності в експериментальних групах є значно вищим, ніж у контрольних.

Зокрема, що стосується рівня змістового компоненту готовності студентів експериментальних груп першого (89,8%), другого (75,6%) та третього (84,4%) курсів, то він перебуває на високому рівні. Рівень знань студентів контрольних груп опинився на середньому рівні: I курс (46,5%), II курс (45%), III курс (69,2%).

Діяльнісний компонент готовності експериментальної групи на першому (85,4%), другому (71,1%) і третьому (93,3%) курсах також відповідає найвищому рівню. Натомість студенти контрольної групи володіли середнім рівнем готовності діяльнісного компоненту: I курс (62,8%), II курс (50%), III курс (43,6%).

Загальна готовність майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання школярів визначалася шляхом сумування наприкінці навчального року середньовідсоткових показників мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів за рівнями (високий, середній, низький).

Щодо визначення середнього показника, який демонструє рівень інтегрованої готовності вчителя початкової школи до організації фізичного виховання молодших школярів, слід вказати на значну перевагу ЕГ над КГ (табл. 1).

Так, після закінчення педагогічного експерименту зі 100% студентів ЕГ 76,2% знаходилося на високому рівні, 20,1% – на середньому та 3,6% – на низькому. Ситуація в групі, де навчання відбувалося традиційним чином, була дещо іншою. Найменше (16,8%) студентів цієї групи було на високому рівні, 51,9% – на середньому та 30,5% – на низькому.

Таблиця 1

Загальний показник готовності студентів контрольної та експериментальної груп до організації фізичного виховання учнів

Рівні готовності	Група	Компоненти готовності			Інтегрований показник
		Мотиваційний	Змістовий	Діяльнісний	
Високий (%)	<b>КГ (n=39)</b>	17	12,8	20,5	<b>16,8</b>

	<b>ЕГ (n=39)</b>	51	84,4	93,3	<b>76,2</b>
Середній (%)	<b>КГ (n=39)</b>	43	69,2	43,6	<b>51,9</b>
	<b>ЕГ (n=39)</b>	38	15,6	6,7	<b>20,1</b>
Низький (%)	<b>КГ (n=39)</b>	40	15,6	35,9	<b>30,5</b>
	<b>ЕГ (n=39)</b>	11	0	0	<b>3,6</b>

Успішність студентів факультету підготовки вчителів початкових класів у експериментальній групі становила  $75,4 \pm 1,4$  бала, що за вимогами КТСОНП відповідає рівню „С”, а в контрольній –  $49,9 \pm 2,13$  бала (рівень „FX”).

Зміни, що відбулися під впливом експериментальної методики, вказують на ефективність впровадження у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів початкових класів розробленої моделі підготовки вчителя початкової школи до фізичного виховання учнів.

Результати проведеного дослідження дають підставу для таких **висновків**:

1. На сучасному етапі актуальною залишається проблема дослідження готовності фахівця до професійної діяльності як комплексного інтегративного стану, що передбачає взаємодію теоретичного та практичного компонентів його підготовки. На жаль, у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів існує суперечність між її теоретичною та методичною складовими, що негативно позначається на загальній готовності вчителя до цього виду діяльності.

2. У ході дисертаційного дослідження з'ясовано, що підготовка майбутніх учителів школи першого ступеня до фізичного виховання учнів здійснюється незадовільно. Насамперед це зумовлено неузгодженістю між дидактичним та методичним компонентами готовності. Підтвердженням цього стали результати констатувального експерименту, які виявили, що теоретична і методична готовність студентів перебуває на середньому рівні, а фізична підготовленість – на низькому. Серед причин, які вплинули на такий результат є незадовільна підготовка майбутніх студентів, недостатня кількість годин, відведених на дисципліну „Фізичне виховання”, неузгодженість теоретичної та методичної складових підготовки, неоптимальний розподіл навчального матеріалу за роками, відсутність належного методичного забезпечення та сучасних інформаційних технологій, незадовільна матеріально-спортивна база, низький рівень знань, вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів.

3. Розроблено й експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів, яка складається з таких елементів: мети, форм, принципів та засобів, етапів, компонентів підготовки, педагогічних умов, критеріїв та рівнів готовності. Ця модель реалізувалася упродовж вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання

з методикою викладання” за допомогою специфічних засобів (фізичні вправи, оздоровчі сили природи, гігієнічні фактори) у ході лекційних, практичних, індивідуально-консультативних та самостійних занять, через реалізацію принципів зв’язку теорії з практикою, послідовності й наступності викладання навчального матеріалу, наочності й стимулювання.

Експериментальна програма підготовки впроваджувалася у три етапи, а саме: пропедевтичний, навчально-тренувальний та інтеграційно-професійний. Під час цього здійснювалося формування мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів готовності. На пропедевтичному етапі студенти вивчали особливості роботи вчителя початкових класів у галузі фізичного виховання та спорту. Основним завданням навчально-тренувального етапу була реалізація змістового та діяльнісного компонентів підготовки до фізичного виховання школярів. На цій стадії вирішувались завдання поглиблення теоретичної і практичної складових підготовки студентів та акцентувалась увага на навчальній практиці, мета якої полягала у формуванні вмінь та навичок. На інтеграційно-професійному етапі завершувалося формування знань, умінь і навичок. На цьому етапі студенти повинні були проявити теоретичні знання, методичні уміння та навички, здобуті за період навчання на попередніх етапах, з метою проведення спочатку окремих частин уроку (підготовчої та основної), а потім і уроку фізичної культури в цілому.

4. Важливою складовою моделі є педагогічні умови:

– *вивчення інтегрованого курсу „Фізичне виховання з методикою викладання” та забезпечення його зв’язків із психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами* значною мірою дозволило вирішити питання щодо забезпечення взаємозв’язку між роздільними раніше теорією та практикою, сприяючи цілісному розвитку майбутнього фахівця. Забезпечення зв’язків розробленого курсу з психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами передбачало формування навчальної програми таким чином, щоб у процесі навчання орієнтуватися на засвоєння матеріалу академічних дисциплін, які є дотичними до фізичного виховання (вступ до учительської професії, педагогіка, історія педагогіки, психологія (загальна, вікова і педагогічна), анатомія та фізіологія дитини з основами шкільної гігієни, валеологія, основи роботи з ЕОМ, прикладне програмне забезпечення, технічні засоби навчання, основи наукових досліджень);

– *оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності учнів та реалізації їх особистих здібностей*, що проявляється у незалежності, свободі вибору, самостійності мислення;

– *реалізація вимог принципів гуманізації та демократизації процесу фізичного виховання школярів*, що призвело до зміни форм спілкування зі студентами, відмови від примусового навчання, забезпечення можливості вибору, рівних умов для усіх учасників навчального процесу.

5. У дослідженні були визначені критерії мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів, на основі яких встановлено їх рівні (високий, середній, низький). Також відповідно



до „Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України” визначено рівні фізичної підготовленості майбутніх педагогів (високий, вище середнього, середній, нижче середнього та низький).

Результатом упровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів є сформованість мотивації до оволодіння фахом педагога, наявність для цього необхідних знань та вмінь. Її ефективність підтверджена результатами дослідження. Зокрема, що стосується рівня мотивації, то наприкінці формувального експерименту в контрольній групі найбільша кількість студентів (43%) перебувала на середньому рівні. Натомість серед студентів, які навчалися за експериментальною методикою, більше половини (51%) мали достатню мотивацію до оволодіння професією вчителя початкових класів. За результати анкетування студентів контрольних та експериментальних груп вирішальними мотивами були соціальні, пізнавальні та моральні; другорядними – естетичні, творчі й ті, що пов’язані зі змістом обраної професії; найменший вплив на цей вибір студентів мали престижні, утилітарні та моральні мотиви.

Щодо змістового компонента, то в контрольній групі серед студентів першого курсу 39,5% перебувало на високому рівні, а в експериментальній – 89,6%. На другому році навчання 30% студентів контрольної групи досягли високого рівня змістового компоненту, а в експериментальній групі таких було 75,6%. Лише 12,8% третьокурсників контрольної групи мали високий рівень готовності змістового компоненту готовності, натомість 84,4% майбутніх учителів початкових класів експериментальної групи досягли найвищого рівня.

Рівень діяльнісного компонента у 18,6% студентів контрольної групи першого курсу знаходився на високому рівні. В експериментальній групі таких студентів було 85,4%. На другому році навчання високого рівня досягнули 37,5% студентів контрольної та 71,1% – експериментальної груп. Лише 20,5% третьокурсників опинилось у високому рівні діяльнісного компоненту, водночас серед студентів експериментальної групи їх 93,3%.

Визначення рівня фізичної підготовленості дає змогу констатувати той факт, що у всі роки навчання (окрім першого) студенти як контрольних, так і експериментальних груп як на початку, так і наприкінці навчального року мали рівень „нижче середнього”. Однак порівняння кількісних показників періоду з вересня до травня в усіх експериментальних групах свідчить про явне покращення результатів усіх рухових тестів. Це і дає нам право говорити про вищу підготовленість тих студентів, що навчалися за експериментальною програмою.

Середній показник інтегрованої готовності студентів факультету підготовки вчителів початкових класів до фізичного виховання школярів в експериментальній групі становив  $75,4 \pm 1,4$  бала, що за вимогами КТСОНП відповідає рівню „С”, а в контрольній –  $49,9 \pm 2,13$  бала (рівень „FX”).

Наше дослідження не охоплює весь спектр питань та не вичерпує всіх аспектів покращення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів. Подальше вивчення проблеми може проходити за такими напрямками:

- удосконалення критеріїв оцінки дидактичної та методичної готовності майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів;
- розробка об'єктивних оцінних шкал фізичної підготовленості майбутніх учителів початкових класів з використанням сучасних інформаційних технологій.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

### **Статті у наукових фахових виданнях**

1. Степанко А. В. Фахівці про значимість спеціальних знань у процесі підготовки студентів факультету початкових класів до роботи з фізичного виховання / А. В. Степанко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2007. – № 3. – С. 16–19.
2. Степанко А. В. Значимість навчальних дисциплін у формуванні вмінь майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання / А. В. Степанко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія / за ред. Єрмакова С. С. – Харків, 2008. – № 2. – С. 129–131.
3. Степанко А. В. Питання теоретичної підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання школярів / А. В. Степанко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2008. – № 4. – С. 160–163.
4. Степанко А. В. Професійні та особисті якості вчителя початкових класів для роботи з фізичного виховання / А. В. Степанко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2006. – № 3. – С. 54–56.
5. Степанко А. В. Викладання дисципліни „Фізичне виховання” для студентів факультету підготовки вчителів початкових класів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу / А. В. Степанко // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 1. – С. 13–18.
6. Степанко А. В. Значимість навчальних дисциплін у формуванні знань майбутніх учителів початкових класів [Електронний ресурс] / А. В. Степанко // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів, 2007. – Вип. 11 : у 5 т. – 5–67 pdf.

7. Степанко А. В. Мотивація як компонент готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання школярів / А. В. Степанко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту. ім. Лесі Українки : у 3 т. / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козібродський. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 249–252.

8. Степанко А. В. Оздоровча спрямованість курсу „Фізичне виховання з методикою викладання” на факультеті підготовки вчителів початкових класів / А. В. Степанко // Роль фізичної культури як вагомого фактора покращення стану здоров'я населення і модифікації стилю життя : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 11-14 травня 2006 р. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 78–79.

### Інші публікації

9. Степанко А. В. Оцінювання дидактико-методичної підготовленості майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання (з досвіду роботи кафедри фізичного виховання) / А. В. Степанко // Удосконалення змісту й технології оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог Європейської асоціації якості освіти : матеріали регіонального наук.-практ. семінару / за ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль, 2007. – С. 111–113.

10. Степанко А. В. Дидактико-методичні основи підготовки вчителів початкових класів до роботи з фізичного виховання школярів / А. В. Степанко // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки й перспективи розвитку. – Кіровоград, 2006. – С. 92–97.

11. Степанко А. В. Проблеми об'єктивізації процесу оцінки знань у вищій школі / А. В. Степанко // Оцінювання змісту й технології оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог Європейської асоціації якості освіти : матеріали регіонального наук.-практ. семінару / за ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль, 2007. – С. 111–113.

12. Степанко А. В. Контроль знань, у процесі фізичного виховання студентів факультету підготовки вчителів початкових класів / А. В. Степанко // Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчання : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., – Дніпропетровськ, 2008. – Ч. I. – С. 122–123.

13. Степанко А. В. Самостійна робота з фізичного виховання як форма навчальної діяльності студентів факультету підготовки вчителів початкових класів / А. В. Степанко // Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції. Матеріали регіонального науково-практичного семінару / За ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль, 2008. – С. 206–209.

14. Степанко А. В. Інформаційні технології у підготовці майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів / А. В. Степанко // Теоретичні та прикладні аспекти використання інформаційних технологій у системі університетської освіти : матеріали

регіонального наук.-практ. семінару / за заг. ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль, 2008. – С. 97–100.

15. Степанко А. В. Використання інноваційних освітніх технологій у підготовці майбутніх вчителів початкових класів до роботи з фізичного виховання учнів (теоретичний аспект питання) / А. В. Степанко // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: сборник статей / под ред. Ермакова С. С. – Харьков ; Белгород ; Красноярськ, 2006. – С. 237–240.

16. Степанко А. В. Проблеми змісту спеціальних знань у процесі підготовки студентів факультету початкових класів до роботи з фізичного виховання в рамках Болонської декларації / А. В. Степанко // Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті вимог Болонської декларації : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. – К., 2007. – С. 209–213.

17. Степанко А. В. Значущість навчальної дисципліни „Валеологія” у формуванні знань майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання / А. В. Степанко // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки, перспективи розвитку. – Кіровоград, 2007. – С. 74–77.

18. Степанко А. В. Теоретико-методичні засади професійної культури майбутнього вчителя початкових класів / А. В. Степанко // Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в європейський освітній простір : матеріали регіонального наук.-практ. семінару / за ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль, 2007. – С. 97–99.

19. Степанко А. В. Проблеми змісту спеціальних умінь у процесі підготовки студентів факультету початкових класів до роботи з фізичного виховання / А. В. Степанко // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Онкович Г. В., Ломаковича А. М. – Київ; Кременець, 2007. – С. 168–171.

## АНОТАЦІЯ

**Степанко А.В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання учнів. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2009.

Дисертаційна робота містить дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. У роботі теоретично обґрунтовано необхідність інтегрованої підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

У дисертації досліджено та проаналізовано специфіку професійної діяльності педагога школи першого ступеня в галузі фізичного виховання. Розкрито особливості змісту його

підготовки (специфічні для даної сфери принципи, засоби, методи, форми). Визначено компоненти його підготовки.

Розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до фізичного виховання молодших школярів. Модель побудована відповідно до виділених компонентів та відображає принципи, форми та засоби через які здійснюється підготовка, а також етапи, педагогічні умови, критерії та рівні готовності.

Результативність проведеного дисертаційного дослідження підтверджено динамікою зростання рівнів за всіма компонентами готовності як результат упровадження моделі.

**Ключові слова:** вчитель початкової школи, професійна підготовка вчителя школи першого ступеня, фізичне виховання учнів початкової школи, модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів, педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до фізичного виховання учнів.

**Степанко А.В. Подготовка будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию учеников. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2009.

Диссертационная работа посвящена исследованию проблемы подготовки будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию учеников младшей школы.

В исследовании установлено, что подготовку учителей начальных классов к организации физкультурно-оздоровительной деятельности школьников можно значительно улучшить с помощью внедрения интегрированного курса „Физическое воспитание”.

Анализируя результаты педагогических наблюдений занятий по подготовке будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию школьников, опроса профессорско-преподавательского состава высших учебных заведений Украины, учителей начальных классов и физической культуры, студентов факультета подготовки учителей начальных классов, мы пришли к выводу, что будущие педагоги не получают необходимого уровня знаний и умений, а значит не готовы к физкультурно-оздоровительной работе в школе. Анализ научно-педагогической литературы показал, что подготовку учителей начальных классов можно значительно улучшить путем обеспечения взаимосвязи между дидактическим и методическим компонентами готовности. В результате констатирующего эксперимента были определены факторы, от которых зависит готовность будущих педагогов первого звена образования к физическому воспитанию учеников

младшего школьного возраста, а также критерии и уровни их готовности.

Для разрешения этой проблемы была разработана и экспериментально проверена программа подготовки будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию школьников. Система представлена в форме модели. Модель подготовки будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию учеников состоит из цели, форм, средств, принципов, этапов, компонентов подготовки, педагогических условий и уровней готовности. Эта модель реализовалась в ходе изучения интегрированного курса „Физическое воспитание с методикой преподавания” в ходе лекций, практических, индивидуально-консультативных и самостоятельных занятий студентов, с помощью принципов связи теории и практики, последовательности преподавания учебного материала, наглядности и стимулирования творческой активности. Процесс подготовки предусматривал три этапа, а именно: пропедевтический (I курс), учебно-тренировочный (II курс), и интеграционно-профессиональный (III курс). Во время этого осуществлялось формирование готовности мотивационного, смыслового и деятельностного компонентов. Педагогическими условиями, которые обеспечивали подготовку будущих педагогов начальной школы к физическому воспитанию учеников были: изучение интегрированного курса „Физическое воспитание с методикой преподавания” и обеспечение его связей с психолого-педагогическими и медико-биологическими дисциплинами; овладение студентами способами активизации оздоровительной деятельности учеников и реализации их личных способностей; реализация требований принципов гуманизации и демократизации процесса физического воспитания школьников.

В исследовании были определены критерии мотивационного, содержательного и деятельностного компонентов готовности. На их основе определены три уровня готовности (высокий, средний и низкий), а также пять уровней физической подготовленности (высокий, выше среднего, средний, ниже среднего и низкий).

Экспериментальное исследование позволило сделать выводы, что студенты экспериментальной группы по окончании учебного курса очутились на качественно высшем уровне, чем их однокурсники, учеба которых происходила по традиционной методике. Это, в свою очередь, дает нам право утверждать, что у студентов экспериментальной группы сформировалось интегрированное дидактико-методическое умение. Это умение, которое формируется у будущих учителей начальных классов в процессе изучения дисциплины „Физическое воспитание с методикой преподавания”, и предусматривает наполнение занятий соответствующими педагогическими условиями, а также тесную взаимосвязь теории и практики.

По материалам исследования подготовлены научная программа „Физическое воспитание с методикой преподавания”, интерактивный научно-методический комплекс, методическое издание, тетрадь для практических занятий по физическому воспитанию.

**Ключевые слова:** учитель начальной школы, профессиональная подготовка учителя школы начальной школы, физическое воспитание учеников начальной школы, модель подготовки будущих учителей начальной школы к физическому воспитанию учеников, педагогические условия подготовки будущих учителей начальных классов к физическому воспитанию учеников.

**Stepanko A.V. *Preparation of future primary school teachers for physical education lessons.* – Manuscript.**

This Dissertation is prepared for obtaining a scientific degree in Pedagogy, speciality 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education. National Pedagogical University named after Volodymyr Gnatyuk, Ternopil, 2009.

Dissertation work contains research of problems of future teachers of junior classes' preparation for physical education of children. The theory grounded on a necessity of integrated preparation of future teachers of junior classes. The dissertation investigates the specific of professional work of Secondary School teachers and shows the importance of their preparation for the lessons (the principles they use, facilities, methods, forms etc) as well as major components of their preparation for the lessons. The Dissertation is based on the experimental PE lesson preparation where the principles, facilities, methods, forms of such preparation have been taken into consideration. Effectiveness of the Dissertation research has been confirmed by the dynamical growth of lesson preparation levels according to all the lesson preparation components.

**Key words:** teacher of primary school, professional preparation of teacher of school of initial school, physical education students of primary school, model of preparation of future teachers of primary school to physical education of students, pedagogical terms of preparation of future primary classes teachers to physical education of pupils.

Підписано до друку 22.09.2009 р.  
Формат 60х90/16. Папір друк.  
Друк RESO. Ум. друк. арк. 0,9.  
Зам. № 42. Наклад 100 прим.

Видрук оригінал-макету  
Редакційно-видавничий відділ  
Тернопільського національного педагогічного університету  
імені Володимира Гнатюка,  
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027